

Skórnikowate (Coleoptera: Dermestidae) okolic Radomia

Dermestid beetles (Coleoptera: Dermestidae) of Radom environs

Marek MIŁKOWSKI¹, Rafał RUTA²

¹ul. Królowej Jadwigi 19 m. 21, 26-600 Radom; e-mail: milkowski@poczta.neostrada.pl

²Zakład Bioróżnorodności i Taksonomii Ewolucyjnej, Instytut Zoologiczny U. Wr.,
ul. Przybyszewskiego 63/77, 51-148 Wrocław; e-mail: scirtes@biol.uni.wroc.pl

ABSTRACT: New faunistic data on the occurrence of 19 dermestid beetles species (Coleoptera: Dermestidae) in the environs of Radom (E Poland) is presented.

KEY WORDS: Coleoptera, Dermestidae, new records, E Poland.

Wstęp

Praca jest kolejną z serii publikacji poświęconych koleopterofaunie okolic Radomia. Do stosunkowo dobrze poznanych grup chrząszczy należą w okolicach Radomia kózkowate – Cerambycidae (MIŁKOWSKI 2004), żuki – Scarabaeoidea (BIDAS, MIŁKOWSKI 2005), gnilikowate – Histeridae (MIŁKOWSKI, RUTA 2005) i bogatkowate – Buprestidae (GUTOWSKI, MIŁKOWSKI w druku). Nieco słabiej zbadane są kałużnice – Hydrophiloidea i Hydraenidae (PRZEWOŻNY, MIŁKOWSKI 2004). Dane dotyczące innych rodzin chrząszczy są skąpe i fragmentaryczne. Informacje o skórnikowatych – Dermestidae występujących w okolicach Radomia znaleźć można w pracach RUTY i współautorów (2005, 2006).

O ile nie zaznaczono inaczej, chrząszcze były łowione przez Marka MIŁKOWSKIEGO. Okazy dowodowe znajdują się w kolekcjach autorów.

Przegląd gatunków

Dermestes frischii KUGELANN, 1792

- Wyżyna Małopolska: Radom - Krzewień (UTM: EC10), 3 IX 1999 – 1 ex., na martwym ptaku; P. [= Puszcza] Kozienicka, Podgóra (EB39), 28 IV 2007 – 3 exx., na przeschniętej padlinie kozy.

Pospolity gatunek, wykazany ostatnio z Wyżyny Małopolskiej przez KADEJA (2005).

Dermestes murinus LINNAEUS, 1758

- Nizina Mazowiecka: P. Kozienicka, Kieszek (EC20), 24 VIII 2005 – 1 ex., las sosnowy; P. Kozienicka, Świerże Górne (EC32), 28 VIII 2005 – 1 ex., zrąb sosnowy, na martwym ptaku; P. Kozienicka, Jastrzębia (EC10), 26–27 IV 2007 – 14 exx., na zepsutej żywności.
- Wyżyna Małopolska: Radom - Las Kapturski (EB09), 27 IV 1992 – 1 ex., pod papierem po odpadkach, 20 IX 1997 – 1 ex., w odpadkach organicznych; P. Kozienicka, Lesiów (EC10), 25 VI 2000 – 1 ex., z poczwarki w szczelinach kory pnia olchy zebranej 19 VI 2000, 16 IV 2007 – kilka exx., na rozkładających się odpadach mięsnych w lesie sosnowym.

Jeden z najpospolitszych przedstawicieli rodzaju, wykazany niedawno z Wyżyny Małopolskiej przez KADEJA (2005).

Dermestes undulatus BRAHM, 1790

- Wyżyna Małopolska: Radom - Wincentów (EC10), 29 IV 1993 – 1 ex., na odpadach garbarskich; Radom - Krzewień, 30 VIII 1999 – 2 exx., na martwym ptaku.

Częsty gatunek, wykazany ostatnio w Wyżyny Małopolskiej przez KADEJA (2005).

Dermestes lanarius ILLIGER, 1801

- Nizina Mazowiecka: Puszcza Kozienicka, Januszno (EC30), 15 III 2007 – 1 ex., 1 IV 2007 – kilkanaście exx., 22 IV 2007 – 1 ex., na piaszczystej drodze polnej; P. Kozienicka, Kolonia Lesiów (EC10), 16 IV 2007 – 1 ex., na szosie wśród pól uprawnych.
- Wyżyna Małopolska: Radom - Las Kapturski, 25 IV 1993 – 1 ex., 29 IV 1993 – 1 ex.; Radom - Józefów (EB19), 5 VII 1997 – 1 ex., ugór, na ścieżce, 1 IX 2001 – 1 ex., pod kamieniem (osobnik świeżo przepoczwarzony, nie-wybarwiony); Radom - Michałów (EB19), 17 IV 2005 – 1 ex., na chodniku osiedlowym; Radom - Rajec Letnisko (EB19), 27 IV 2006 – 1 ex., na poboczu drogi.

Pospolity przedstawiciel rodzaju, znany z kilkunastu krain (BURAKOWSKI i in. 1986).

Dermestes lardarius LINNAEUS, 1758

- Nizina Mazowiecka: P. Kozienicka, Jastrzębia, 27 IV 2007 – 1 ex., na ze-psutej żywności; P. Kozienicka, Poświętne (EC20), 22 V 2007 – 1 ex., w mieszkaniu, leg. G. STEPIEŃ (GS).
- Wyżyna Małopolska: Radom - Borki (EB09), 21 IV 1994 – 2 exx., pod korą spróchniałej wierzby; Radom - Michałów, 30 IV 1997 – 1 ex., na firance w mieszkaniu; Radom - Wincentów, 29 X 1998 – 1 ex., skarpa nad rzeką Mleczną, pod korą pniaka sosnowego.

Często spotykany w warunkach synantropijnych, ostatnio wykazany z Wyżyny Małopolskiej przez KADEJA (2005).

Trinodes hirtus (FABRICIUS, 1781)

- Nizina Mazowiecka: P. Kozienicka, Jastrzębia (EC10), 21 VI 2005 – 1 ex., na martwicy bocznej pnia starego dębu *Quercus robur* L., 26 VI 2005 – 1 ex., w sieci pająka na pniu *Q. robur*; P. Kozienicka, rez. „Krępiec” (EC40), 18 VI 2006 – 1 ex., w pajęczynie na pniu starego dębu.

Z terenu objętego opracowaniem wykazany ostatnio z Radomia - Borków na Wyżynie Małopolskiej (RUTA i in. 2005).

Attagenus schaefferi (HERBST, 1792)

- Nizina Mazowiecka: P. Kozienicka, Cztery Kopce (EC31), 25 IV 2006 – 1 ex., w mieszkaniu, leg. W. PIĄTEK (WP).
- Wyżyna Małopolska: Radom - Nowa Wola Gołębiowska (EB19), 27 VIII 1995 – 1 ex., na ścianie wewnątrz budynku.

Gatunek rzadko łowiony w kraju, częstszy w Polsce południowej (BURAKOWSKI i in. 1986; RUTA i in. 2005).

Attagenus unicolor (BRAHM, 1791)

- Wyżyna Małopolska: Radom (EB19), 15 V 1992 – 1 ex., 26 V 1993 – 1 ex., 7 VI 1993 – 1 ex., wewnątrz budynku; Radom - Michałów, 7 VI 1998 – 2 exx., wleciały do mieszkania, 21 V 1999 – 1 ex., na ścianie w mieszkaniu, 30 V 2007 – 1 ex., w mieszkaniu; Radom - Gołębiów, 22 V 2007 – 1 ex., wewnątrz budynku; Radom - ul. M. Reja (EB19), 22 VI 1998 – 1 ex., na murze.

Jeden z częściej spotykanych krajowych skórnikowatych (BURAKOWSKI i in. 1986).

Attagenus pellio (LINNAEUS, 1758)

- Nizina Mazowiecka: P. Kozienicka, Poświętne, 27 XII 2006 – 1 ex., w mieszkaniu, leg. GS.
 - Wyżyna Małopolska: Radom - Las Kapturski, 22 V 1991 – 1 ex., 14 V 1993 – 2 exx., na kwiatach głogu; Radom - Michałów, 28 IV 1998 – 1 ex., 6 V 1998 – 1 ex., 8 I 2000 – 1 ex., 21 XII 2001 – 1 ex., w mieszkaniu, 15 VI 2006 – 1 ex., w mieszkaniu, leg. B. MIŁKOWSKA (BM); Radom - Gołębiów (EB19), 20 II 2007 – 1 ex., na ścianie, na zewnątrz budynku, temp. 5°C; Dąbrówka Nagórna ad Radom (EB09), 14 V 2007 – 15 exx., na kwiatach głogu.
- Pospolity przedstawiciel rodzaju, znany z licznych stanowisk w całej Polsce (BURAKOWSKI i in. 1986).

Attagenus pantherinus (AHRENS, 1814)

- Nizina Mazowiecka: P. Kozienicka, Cztery Kopce (EC31), 6 V 2006 – 1 ex., na ścianie, leg. WP.
- Na obszarze objętym opracowaniem znany z Radomia - Nowej Woli na Wyżynie Małopolskiej (RUTA i in. 2005).

Attagenus smirnovi ZHANTIEV, 1973

- Nizina Mazowiecka: P. Kozienicka, Cztery Kopce, 13 IV 2005 – 2 exx., w mieszkaniu, leg. WP.
 - Wyżyna Małopolska: Radom, 7 IV 2005 – 1 ex., w mieszkaniu, leg. WP; Radom - Michałów, 17 IV 2006 – 1 ex., 20 X 2006 – 1 ex., w mieszkaniu, 2 III 2007 – 1 ex., 8 III 2007 – 1 ex., 7 IV 2007 – 1 ex., w mieszkaniu, leg. BM.
- Niedawno wykazany z Polski (RUTA i in. 2004), występuje w warunkach synantropijnych, przede wszystkim w dużych miastach (Poznań, Szczecin, Warszawa, Wrocław, Białystok, Kraków).

Megatoma undata (LINNAEUS, 1758)

- Nizina Mazowiecka: P. Kozienicka, Augustów (EC30), 19 X 1991 – 1 ex., pod korą uschniętej jodły; P. Kozienicka, rez. „Pionki” (EC20), 22 I 1995 – 1 ex., pod korą pnia martwej jodły; P. Kozienicka, Dąbrowa Kozłowska (EC20), 27 II 1996 – 1 ex., pod korą pnia świerka.
 - Wyżyna Małopolska: Radom - Firlej (EB19), IX 2005 – 1 ex., ex larva, pod korą wiązu; Radom - Kaptur (EB19), 25 III 2006 – 2 exx., pod korą klonu jesionolistnego *Acer negundo* L. na brzegu rzeki Mlecznej.
- Stosunkowo częsty przedstawiciel skórnikowatych związanych ze środowiskiem podkorowym zamierających drzew.

Ctesias serra (FABRICIUS, 1792)

- Wyżyna Małopolska: P. Kozienicka, rez. „Miodne” (EB39), 23 III 2006 – 1 ex., z larwy zebranej 11 II 2006 pod korą spróchniałego pnia buka, leg. et cult. MM et T. ODER.

Gatunek regularnie znajdujący w sąsiedztwie pajęczyn pod korą obumierających drzew liściastych (R. RUTA [RR], obs. własne).

Globicornis marginata (PAYKULL, 1798)

- Nizina Mazowiecka: P. Kozienicka, rez. „Ciszek” (EC20), IX 2005 – 1 ex., z larwy zebranej z pnia starego, wypróchniałego dębu; P. Kozienicka, Januszno, II 2006 – 1 ex., z larwy zebranej z pnia olszy *Alnus glutinosa* (L.) GAERTN.
- Wyżyna Małopolska: Jedlińsk ad Radom (EC00), 20 III 2005 – 1 ex., pod korą pnia topoli.

W Polsce najczęściej spotykany przedstawiciel rodzaju, związany z obumierającymi drzewami liściastymi (RR, obs. własne).

Anthrenus (Florilinus) museorum (LINNAEUS, 1761)

- Nizina Mazowiecka: P. Kozienicka, Cztery Kopce, 4–6 IV 2005 – 1 ex., w mieszkaniu, leg. WP; P. Kozienicka, Pionki - ul. Dębowa (EC30), 24 V 2007 – 1 ex., na kwiatach tawuły *Spiraea* sp.

Należy do często spotykanych mrzyków, ostatnio wykazany z Niziny Mazowieckiej przez KADEJA (2005).

Anthrenus (s. str.) *pimpinellae* FABRICIUS, 1775

- Nizina Mazowiecka: P. Kozienicka, Januszno, 3 V 2005 – 2 exx., na kwiatach mniszka *Taraxacum officinale* WEB.; P. Kozienicka, Poświętne, 29 VI 2006 – 1 ex., leg. GS.
- Wyżyna Małopolska: Radom - Las Kapturski, 29 IV 2000 – 1 ex., na stole przed domem; Radom - Michałów, 24 V 2005 – 1 ex., w mieszkaniu; P. Kozienicka, Komorniki Kozłowskie (EC10), 13 V 2007 – 1 ex., na kwiatach głogu.

Pospolity przedstawiciel rodzaju, ostatnio wykazany z Wyżyny Małopolskiej przez KADEJA (2005).

Anthrenus (s. str.) *scrophulariae* (LINNAEUS, 1758)

- Nizina Mazowiecka: P. Kozienicka, Dąbrowa Kozłowska, 15 VI 2006 – 2 exx., na kwiatach *Apiaceae*; P. Kozienicka, Pionki - ul. Dębowa, 24 V 2007 – 1 ex., na kwiatach tawuły *Spiraea* sp.

- Wyżyna Małopolska: Radom - Michałów, 23 II 2004 – 1 ex., 4 II 2006 – 1 ex., 24 IV 2007 – 1 ex., w mieszkaniu; Radom - Młynek Janiszewski (EB19), 3 V 2007 – 1 ex., na kwiatach czeremchy *Prunus padus* L.; Dąbrówka Na-górna, 14 V 2007 – 5 exx., na kwiatach głogu.

Bardzo częsty przedstawiciel rodzaju, wykazany ostatnio z Wyżyny Mało-polskiej i Niziny Mazowieckiej przez KADEJA (2005).

Anthrenus (s. str.) *picturatus* SOLSKIJ, 1876

- Wyżyna Małopolska: Radom - ul. R. Traugutta (EB19), 10 V 2006 – 1 ex., na ścianie kamienicy.

Jedno stanowisko z Radomia podano w pracy RUTY i in. (2006). W Pol-sce spotykany przede wszystkim w dużych miastach – poza Warszawą będącą locus typicus *Anthrenus makolskii* MROCZKOWSKI, 1950 (uznawanego za podgatunek *A. picturatus*), znany z Krakowa, Wrocławia (RR, dane nie-publ.), Łodzi i okolic, Podlasia oraz Beskidu Zachodniego.

Anthrenus (*Helocerus*) *polonicus* MROCZKOWSKI, 1951

- Nizina Mazowiecka: P. Kozienicka, Pionki - ul. Dębowa, 24 V 2007 – 1 ex., na kwiatach tawuły *Spiraea* sp.
– Wyżyna Małopolska: Radom - Stara Wola Gołębiowska (EB19), 26 VI 2006 – 1 ex., w locie; Radom - Gołębiów, 21 V 2007 – 1 ex., na parapecie; Ra-dom - Michałów, 24 V 2007 – 1 ex., na kwiatach tawuły.

Przez Polskę przebiega zachodnia granica zasięgu *A. polonicus* (BURA-KOWSKI i in. 1986), częściej spotykany we wschodniej części kraju (RR, obs. własne). W okolicach Radomia spotykany dość często, w pracy RUTY i współautorów (2006) wymieniony z kilku stanowisk.

Podsumowanie

Lista skórnikowatych okolic Radomia liczy obecnie 19 gatunków (ok. 50% krajowej fauny, por. RUTA i in. 2004), z czego zdecydowana większość to taksony pospolite i szeroko rozsiedlone w kraju. Na uwagę zasługują *Atta-genus schaefferi*, *Attagenus pantherinus*, *Attagenus smirmovi*, *Anthrenus pictu-ratus* i *Anthrenus polonicus*. Prawdopodobne jest występowanie w okolicach Radomia kilku kolejnych gatunków Dermestidae.

SUMMARY

The occurrence of 19 species of dermestid beetles in the environs of Radom (E Poland) is reported. The majority of recorded species is widely distributed and common in Poland. Only four species may be regarded as rare or interesting from the zoogeographical point of view –

Attagenus schaefferi (known mainly from the southern part of Poland), *Attagenus pantherinus* (a rarely collected beetle associated with hymenopteran nests), *Attagenus smirnovi* (an introduced species, reported from Poland for the first time in 2004), *Anthrenus picturatus* (known only from few localities in Poland), and *Anthrenus polonicus* (an Eastern boundary of its zoogeographical range runs through Poland).

PIŚMIENICTWO

- BIDAS M., MIŁKOWSKI M. 2005: Chrząszcze nadrodziny Scarabaeoidea okolic Radomia. *Kulon*, **10**: 3-11.
- BURAKOWSKI B., MROCZKOWSKI M., STEFAŃSKA J. 1986: Chrząszcze Coleoptera. Dermestoidea, Bostrichoidea, Cleroidea, i Lymexyloidea. *Kat. Fauny Pol.*, Warszawa, XXIII, **11**: 1-244.
- GUTOWSKI J. M., MIŁKOWSKI M. [w druku]: Bogatkowate (Coleoptera: Buprestidae) Puszczy Kozienickiej. *Parki nar. Rez. Przyr.*
- KADEJ M. 2005: Dane o występowaniu przedstawicieli *Dermestidae* (Coleoptera) w Polsce. *Wiad. entomol.*, **24** (1): 21-31.
- MIŁKOWSKI M. 2004: Kózkowate Cerambycidae (Coleoptera) Puszczy Kozienickiej. *Kulon*, **9** (1): 81-116.
- MIŁKOWSKI M., RUTA R. 2005: Gniliłowate (Coleoptera: Histeridae) okolic Radomia. *Wiad. entomol.*, **24** (1): 11-20.
- PRZEWOŻNY M., MIŁKOWSKI M. 2004: Kałużnice (Coleoptera: Hydrophiloidea) i Hydraenidae (Coleoptera: Staphylinoidea) nowe dla Wyżyny Małopolskiej. *Wiad. entomol.*, **23** (3): 157-162.
- RUTA R., KONWERSKI Sz., KADEJ M., HERRMANN A., LASOŃ A. 2004: Three species of dermestid beetles (Coleoptera: Dermestidae) new to the Polish fauna with remarks on dermestids introduced to Poland. *Pol. Pismo ent.*, **73**: 307-314.
- RUTA R., KONWERSKI S., KRÓLIK R., LASOŃ A., MIŁKOWSKI M. 2005: Nowe stanowiska skórnikowatych (Coleoptera: Dermestidae) w Polsce. Część 1. Dermestinae, Trinodinae i Attageninae. *Wiad. entomol.*, **24** (4): 213-218.
- RUTA R., KONWERSKI S., KRÓLIK R., LASOŃ A., MIŁKOWSKI M. 2006: Nowe stanowiska skórnikowatych (Coleoptera: Dermestidae) w Polsce. Część 2. Megatominae. *Wiad. entomol.*, **25** (1): 21-28.

RECENZJE – REVIEWS

ČERNEJ, L. S., FEDORENKO, W. P. 2006: *Opređelitel Žukov-Černotelok* (Coleoptera, Tenebrionidae) Fauny Ukrainy (Imago, Ličinki, Kukolki). Izdatel'stvo Kolobig, Kiev. 243 ss. ISBN 966-8610-26-1.

Omawiana książka zasługuje na uwagę polskich entomologów, zarówno tych którzy zajmują się faunistyką i bioróżnorodnością, jak i specjalistów w zakresie ochrony roślin rolniczych, sadowniczych i leśnych oraz magazynowanych produktów. Zawiera ona bowiem klucze do

oznaczania i opisy morfologiczne 102 gatunków należących do 54 rodzajów czarnuchowatych (Tenebrionidae), z których większość to ważne szkodniki roślin i produktów spożywczych.

Pierwszym autorem jest znana specjalistka Lubov ČERNEJ, która pod swym obecnym, a wcześniej pod panięńskim nazwiskiem NADVORNA, opublikowała wiele ważnych prac faunistycznych i taksonomicznych dotyczących Tenebrionidae, w tym monografię tej rodziny, wydanej jako tom 10 serii „Fauna Ukrainy – Żestkokrylye – Tenebrionidae”.

We „Wstępie” (s. 3–4) autorzy podkreślają, że książkę dedykują wybitnemu rosyjskiemu entomologowi Glebovi S. MEDVEDEVU z Zoologicznego Instytutu Rosyjskiej Akademii Nauk w Petersburgu, który rodzinie czarnuchowatych (Tenebrionidae) – obejmującej w świecie 18000 gatunków – poświęcił wiele fundamentalnych opracowań.

W części zatytułowanej „Wykaz systematyczny” (s. 5–10) podano wykaz 102 gatunków czarnuchowatych należących do 3 podrodzin, 29 plemion i 53 rodzajów wykazanych z terenu Ukrainy. Natomiast w części „Praktyczne znaczenie chrząszczy czarnuchowatych” (s. 11–14) przedstawiono historię badań tej rodziny na Ukrainie oraz opisano metody badawcze przydatne przy ocenie liczebności i zbieraniu chrząszczy, poczwerek i larw czarnuchowatych.

Szczegółowa część książki ma trzy działy: I. Owady doskonałe (Imago) (s. 15–103), II. Larwy (s. 104–191), III. Poczwarki (s. 192–209). Każdy z działów w części wstępnej zawiera bardzo dokładny morfologiczny opis danego stadium rozwojowego np. dział I. „Imago – 1. Morfologia” (s. 15–24), zawiera rysunki i dokładny morfologiczny opis strony grzbietowej i brzusznej całego ciała owada dorosłego *Menepihlus cylindricus* (HERBST), głowy chrząszczy *Asida lutosa* SOLIER i *Neatus picipes* (HERBST) oraz strony brzusznej, śródtułowia i odnóży *Leichenum pictum* (FABR.) i *Uloma culinaris* (FABR.).

Właściwą część książki stanowią następujące klucze: (A) „Klucz do oznaczania rodzajów rodziny Tenebrionidae na podstawie stadiów imaginalnych” (s. 25–33); (B) „Klucz do oznaczania gatunków z rodziny czarnuchowatych na podstawie postaci imaginalnych” (s. 34–103); (C) „Klucz do oznaczania rodzajów z rodziny Tenebrionidae na podstawie larw” (s. 111–120). (D) „Klucz do oznaczania gatunków z rodziny Tenebrionidae na podstawie larw” (s. 120–191); (E) „Klucz do oznaczania rodzajów z rodziny Tenebrionidae na podstawie poczwerek” (s. 194–209).

Książkę zamyka część zatytułowana „Systemy ochrony upraw rolniczych oraz magazynowanych produktów przed szkodliwymi czarnuchowatymi” (s. 210–232). W części opisowej scharakteryzowano progi szkodliwości dla wybranych gatunków czarnuchowatych m.in. *Opatrum sabulosum* (L.), *Pedinus femoralis* (L.) i *Tenebrio molitor* (L.). Szczegółowo opisano metody badania gleby na obecność czarnuchowatych metodą pułapek ziemnych oraz podano zalecane płodozmiany, które zapobiegają masowemu pojawowi czarnuchowatych. W kilku tabelach podano nazwy insektycydów i ich dawki zalecane na Ukrainie do zwalczania masowo występujących gatunków czarnuchowatych w różnych uprawach polowych oraz w magazynach. Wykaz literatury obejmuje 81 pozycji w języku rosyjskim i angielskim, ale brak jest pozycji autorów polskich.

Z uwagi na zawarte w książce klucze oraz inne informacje, polecam ją szerokim kręgom polskich entomologów i specjalistów w zakresie ochrony roślin. Duża użyteczna wartość książki polega na tym, że w oparciu o bardzo dobre rysunki i opisy morfologiczne umożliwiała ona oznaczanie gatunków czarnuchowatych nie tylko na podstawie postaci dorosłych owadów, ale także larw oraz poczwerek. Jest to ogromne ułatwienie w przypadku niemożności hodowli zebranych larw lub poczwerek celem uzyskania postaci imaginalnych.

Jerzy J. LIPA, Inst. Ochr. Roślin, Poznań